

הלכות יום טוב סימן תקכו

ואפלו אפשר בעממין יתעסקו בו ישראל. הגה אכל באשכנז ובמדינות אלו אין נוהגין בן, (כה) אלא כל היבא דאפשר בעממין עושין הקבר והארון ותכריכין על-ידי (י) עממין, ושאר הדברים עושים (ט) ישראלים (כו) כמו ביום-טוב ראשון, אבל אם לא אפשר בעממין מותר לעשות הכל על-ידי ישראלים (מרדכי הל' אבל ותהי' סימן פב).
(כז) חוץ מן הכפה שבונים על הקבר, שאין בונין אותה ביום-טוב. הגה (כח) אכל מותר לכסותו (ט) בעפר קדרכו בחל (כ"ג), ודלא קיש מחמירין, בן נראה לי. **לכמה דברים אמורים, כשורצים לקברו בו-ביום, (כט) *אכל אם אין רוצים לקברו בו-ביום, אין עושים לו שום דבר אסור מלאכה אפלו על-ידי אינו-יהודי,**
(ל) אכל (י) טלטול מותר. (ודין קריאת שמע ותפלה אם מת לו מת ביום-טוב ראשון או בשני, עין לעיל סימן עא סעיף ב ולקמן סימן תקמח בסעיף ה): ה (לא) החופר קבר למת ביום-טוב שני (לב) מותר לו לטל

כ טור ל הרא"ש
 פסק קמא המועד
 קמא ורמב"ם תתס

באר היטב

ונתב רש"ל פ"ק דביצה: אם צנה להוליכו לקבר אבותיו אין שומעין לו, אף אם אינו מסריח ממתנין לו עד לקמח ומוליכין אותו, ואם מסריח קוברים אותו היום במקומו ואין מוליכין אותו ביי"ט כלל: (י) עממין. ואם צריך להמתין הרבה שעות ומתוך כך יבוא הפת לידי בדין או פיוצא בו, יתעסקו עמו ישראל: (ד) ישראלים. ומתן לטהרו בסדן ביי"ט שני בדין דאינו אלא גונה שמו יסחט, רק שיצטרף שלא יעשו סחיטה בדין, יש"ש, מ"א: (ט) בעפר. וזה ביי"ט שני, אכל בראשון אסור ע"י ישראל, ט"ז. ועס"ק ה משי"ש: (י) טלטול. אכל אסור להוציא

שערי תשובה

עו בענין שקברו חכם אחר ביום-טוב שני, ולא הלינו אותו עד א"ח כדי שילוו אותו אשתו ובניו וקברו ותלמידיו, ויפה עשו, כי בלילה יש תששורת הרבה עפ"י נסתר ועפ"י נגלה, וכמו שאסור ביי"ט ראשון להמתין עד יום-טוב שני כדי שיתעסקו בו ישראלים כמבאר בש"ע, ואף שהנפטר נחשף עם תורה שלו לא נחשף עוד י"ד שיקים התקשרותם במקום אסור לילה, וכה"ג קרב מהר"מ מלובלין סימן לד (הבאתיו לעיל בסימן כה בה' תפילין, ע"ש, ע"ש. ועין בספר דברי רב משלם בלקוטים של הגאון ח"צ ז"ל דף ט ע"א להמיר תפירת קבר בכסוי אף שאין קיטורים לנה, ונביא ראינו מקצירת העמר בג' קלות כ"י וכ"ש בזה להרבות כבודו כדאימא בסוטה: כבודו במרבים כו, וכן עשיתי מעשה באחד מחושבי ההלה שקבר

משנה ברורה

שני במכיל-שכן, בגוף לחצב אבנים לקבר וכן לקצץ עצים מיער כדי לעשות מהם ארון דאסור בחל-המועד, וכמבאר בסימן תקמ"א, והוא הדין הקא, וגם מבאר שם דלכטו עצים לקרשים לעשות מנן ארון (כו) ולקצץ הדסים ולתפור תכריכין וכהאי גוונא אינו מותר רק בתצרו של מת וכהאי גוונא, כדי שיצאו הכל שבשביל מת הוא עושה; ובאדם מפורסם שמת מותר לעשות אפלו בשוק, שהכל

באר הגולה

ובקמח מותר להמתכר על-ידי ישראל אף ביום-טוב ראשון, ויכליל בסעיף א, וכבר העיר בחדישי רבי עקיבא איגר בזה: * אכל אם אינם רוצים לקברו בו-ביום. עין משנה ברורה, ותנו להביא לו ארון ותכריכין וכיוצא בזה, אבל לא להלינו כדי שיקבר לקמח על-ידי ישראל (307), וכן זה כבוד למתי (א"ר). ומכל מקום אם הוא תלמיד-חכם יש לעצן בזה, ואינו דומה להני דתסק התמחר בסעיף ב דאסור, דשם השעם כמו שכתבנו במשנה ברורה ובשער הציצין, מה שאין בן בזה:

יודעים שבשבילו הוא. ומבאר שם עוד, ומבאר בסימן שאין יהודים יודעים להקביל את היום (כ) מועדים, כשמת אחד הכל יודעים, ואם מותר לילך חוץ לתחום להביא משם מת לקברו או להביא תכריכין וארון למת, יתבאר לקמן בסעיף ח: (כח) אלא כל היבא דאפשר בעממין. ודוקא (מ) שיש עממין לפנינו, אבל אם צריך להמתין הרבה שעות עד שיבואו עכו"ם ומתוך כך יבוא הפת לידי בדין, לנפוח וכיוצא בזה, אין צריך להמתין ויתעסקו בו ישראלים: (כו) כמו ביום-טוב ראשון. ומכל מקום נחביו האחרונים, (כט) דמותר לטהרו בסדן בדין ולא גוררין שמה יבוא לסחיטה, רק שיצטרף שלא יעשו סחיטה בדין. ונראה לי שידקדקו שיהיו הסדינים נקיים, דאי לא, שרתפו הוא כפוסו, ויכליל בסעיף קטן יד. ומתן ללוותו חוץ לתחום, ויכליל בסעיף ו, אף-על-גב דביום-טוב ראשון אסור, דמכל מקום לא הוי מלאכה: (כז) חוץ מן הכפה וכו'. הינו, שהיה דרסם (ל) לבנות בנין, וזהו אסור, (לא) ביון שקבר נקבר למה לנו לחלל יום-טוב: (כח) אכל מותר לכסותו בעפר. הינו, אפלו (לב) כמו שנוהגין לצבור עפר על הקבר עד שנעשה כמו תלם, דגמר קבורה הוא (כט). ומשמע מסחימת רמ"א, דאפלו למתנגנו (ג) דמתמירין במקלחות גמורות לעשות על-ידי עכו"ם, מכל מקום בזה לא נהגו להתמיר: (כט) אכל אם אינם רוצים. בגוף (לד) שמלינים אותו לכבודו (ל). והוא הדין אם היה (ל) סימון לערב ואין שהות לקברו (ל). ועין לקמן בסעיף ח, דלפעמים מותר להתחיל לעסק לצורך הפת ביום-טוב כדי למהר קבורתו בחל, ושם יתבאר: (ל) אכל טלטול מותר. אפלו על-ידי ישראל, ואין בכלל זה (לו) הוצאה, ואפלו לרכמלית אסור [אחרונים]. ומסקנת (לו) רב האחרונים, דאפלו טלטול אינו מותר לצורך החיים, בגוף לפנותו מן הבית כדי שהפקדים יכנסו לביתם, או מפני עצמת-נפש, אלא אם-כן שהוא צורך הפת כמו מחמה לצל וכהאי גוונא, ואף בזה (ל) מחמירין שאינו מותר רק על-ידי כפר ותינוק, ועל-פי המבאר לעיל סימן שי"א: (לא) החופר וכו'. והוא הדין הנותן (ל) בד לתכריכין וכדומה: (לב) מותר לו לטל שקברו (ל). ובלבד (מ) שלא יזכרו סכום המקח, וכל-שכן שלא לקח מעות, אלא אחר יום-טוב יבואו לחשבון. וגם בזה איבא מאן דאמר דאסור, דאין לקח שכר-שבת, אלא דיש שמתיר (מא) במקום מצוה, ובדמבאר לעיל בסימן שו סעיף (כ). מיהו, אם אין החופר רוצה לתפור אלא-אם-כן יקצצו עמו דמים או יתנו לו כסף מזמן ביום-טוב, אף-על-גב שעברה הוא בידו, מכל מקום

שער הציצין

(כו) קציצת הדסים לא אושי מלקח קציצת ארזים, ולהכי שרי בחצר של מת, וכמו שכתב במגן-אברהם בסימן תקמו סעיף קטן ז: (כז) הא בעיר שדרים בה הרבה יהודים אסור, ולא מהני בזה שנתפרסם הדבר במקרה. נכנסת הגדולה, והעתיקהוה האחרונים: (כח) עלת-שבת ואלהי רבה: (כט) רש"ל ומגן-אברהם ושי"א: (ל) בית-יחפ ולעלת-שבת ושי"א: (לא) הגר"א. ומכל מקום משמע מהאחרונים דעל-ידי עכו"ם מותר אפלו ביום-טוב ראשון, וצריך לומר דמכל מקום הוא לכבוד הפת: (לב) אחרונים. ועין דרישה שישב דברי מהר"י אבהיה שהחמיר בזה: (לג) הלכה ברורה ליכב תמיהת מגן-אברהם, וכן משמע משי"ו בירוד-דעה סימן שצט דאם אלא בזה שנתהוה ביום-טוב ראשון להקל, וכן העתיק בחכמת-אדם להקל ביום-טוב שני. ועין במגן-אברהם בזה שחקר אם יש בזה אסור דאורייתא, ועין במור וקציעה מה שכתב עליו: (לד) אחרונים: (לה) רא"ש במועד-קטן דף ח: (לו) אחרונים: (לו) יש של שלמה ואלהי רבה ונהלכה ברורה ובית-מאיר, וכן משמע קצת ברא"ש: (לז) יש של שלמה ואלהי רבה ובית-מאיר. והגר"ו מתיר לצורך על-ידי כפר ותינוק בכל עת, עין שם: (לט) אחרונים: (מ) עין באחרונים ובשלחן-ערוב הגר"ו. והם של שלמה פתב, דאם אינו רוצה כי אם בשקר, מטעין אותו ואין נוהגין לו אחרת, וכמו דאשכחן בחליצה; ובקמח הוא תמוה, דכי רק עליו חובת התפירה כמו בחליצה; ומצאתי בהלכה ברורה שכתב בקמח דברי רבה כיון של שלמה הוא דונקא, כיון שצדקו חפיר, ועדין צריך עיון: (מא) יש דאשכחן בהא דכלי עלמא מותר אחר קד לטל שקר, דכיון דעל-פי שפאונרוהו כחל בשביל כבודו של מת, ממילא הוא כחל גם לתמקבל, עין ברבנו ירמיהו. ועין בהלכה ברורה:

הַלְבוּת יוֹם מוֹב סִימָן תַּקְמו

ביאורים ומוספים

שהרי יש לעשות תל זה גם במקומות בבית הקברות שאינם רשאים להיכנס אליהם.

ולבנות כיפה על גבי הקבר כדי שיהיה ניכר מקום קבורתו, כתב (שם) שאף על פי שגם מטרת הכיפה היא להראות שיש תחתיה קבר, מ"מ אסור לעשותה ביום טוב. וביאר, שרק עשיית תל עפר מותרת, מפני שהיא המשך מעשה כיסוי המת בעפר, ואם יימנע מלהמשיך ולעשות תל יהיה בזיון למת, מה שאין כן לגבי בניית כיפה, שאינה המשך לכיסוי המת אלא מעשה חדש, אין ההימנעות מהתחלת מעשה חדש נחשבת כבזיון למת, ואת הכיפה יבנו לאחר יום טוב.

[משנ"ב ס"ק כט]

גִּזְוֹן שְׁמֵלִינִים אוֹתוֹ לְקְבוֹדוֹ²⁷¹. וְהוּא הִדִּין אִם הֵיָה סְמוּךְ לְעֵרֶב וְאִין שְׁהוּת לְקָרְבוֹ²⁸¹.

27) ולדחות קבורת מת שנפטר ביום טוב שני כדי שיוכלו אשתו ובניו להשתתף בלויה, כתב בשו"ת עבודת הגרשוני (סי' עז, הובא בגליון מהרש"א יו"ד סי' שנו ס"א ד"ה להביא), שאסור להלינו לצורך זה, שאין הדבר נחשב הלנה לכבוד המת, מפני שאין חיסרון כבוד בכך שקרוביו אינם מליים אותו, כיון שידוע שמחמת היום טוב לא התאפשר להם ללוותו. [וראה שו"ת שבט הלוי (ח"ד סי' קנד אות ג) שכתב, שמלינים את המת בימות החול כדי להמתין לקרובים המתאבלים עליו, משום שיש בכך ניהותא למת ולא רק משום כבודו, אכן כתב, שבשו"ת דברי מלכיאל (ח"ב סי' צד) מבואר, שמלינים עבור הקרובים רק משום כבודו].

28) ולהתחיל להתעסק בעניני הקבורה לפני שקיעת החמה כשיש ספק אם יספיקו לקבורו עד השקיעה, ויתכן שימשך הדבר עד הלילה, כתב בשו"ת אגרות משה (אור"ח ח"ד סי' קי) שבאופן שתדיחה הקבורה למחר אם לא יתחילו להתעסק ביום טוב, מותר להתחיל את עסק הקבורה ביום טוב שני בלא להפסיק עד שיסיימו יקברוהו, ולא נאסר הדבר אלא כשאפשר להתחיל בהתעסקות בלילה ולקבור בלילה, או כשלא יקברוהו אלא למחרת.

ולענין דין אונן ביום טוב שני באופן שאין קוברים אותו עד לאחר יום טוב, כתב לעיל (סי' עא ס"ק יא) ולקמן (סי' תקמו ס"ק כ) שאם יכול לקבורו בו ביום ורק שאינו רוצה לעשות כן, חלים עליו דיני אונן, אך אם אינו יכול לקבור מחמת אונס מסוים, אינו נחשב אונן ומחויב הוא בקיום המצוות.

[משנ"ב ס"ק ל]

גִּזְוֹן לְפָנוּתוֹ מִן הַפִּיֵת קְדֵי שְׁהַכְהִינִים יְכַסּוּ לְפִיֵתוֹ²⁸².

29) אכן, להוציא את המת מן הבית על ידי נכר כדי שיוכלו הכהנים להיכנס, כתב הרמ"א לעיל (סי' שיא ס"ב) שמותר, וכתב המשנ"ב (סי' יג), שאפשר להוציאו גם על ידי טלטול מן הצד.

[ביה"ל ד"ה אב"ל]

אָבֵל לֹא לְהַלְתִּי קְדֵי שְׁקַבֵּר לְמַטְרַ עַל-יְדֵי יִשְׁרָאֵל³⁰, דָּאִין זֶה קְבוֹד לְמַת³¹.

30) ואף אם אין רוצים להמתין עד למחרת אלא לקבורו כבר **המשך במילואים עמוד 69**

[משנ"ב ס"ק כד]

דָּאִסוּר בְּחַל-הַמוֹעֵד, וְכַמְבָּאָר בְּסִימָן תַּקְמו²⁸² וכו', מְמַר לְעֵשׂוֹת קַל הַמְלָאכּוֹת שְׁלֹא בְּמִקְוָמוֹ שֶׁל מַת²⁸³.

22) ושם (ס"ק כב) כתב, שאם אי אפשר להשיג עצים באופן אחר, יש אומרים שמותר לקצוץ בחול המועד מן המחובר, ואפילו לצורך מת שאינו אדם מפורסם. והוסיף, שלומר לנכרי לקצוץ בודאי מותר.

23) אכן, לעשות בפרהסיא בפני הנכרים, כתב לקמן (סי' תקמו ס"ק ב) שאסור, וראה מה שכתבנו להלן (ס"ק לט).

[משנ"ב ס"ק כה]

אִין צְרִיךְ לְהַמְתִּין וְיִתְעַסְקוּ בּוֹ יִשְׂרָאֵל²⁸⁴.

24) וכן אם הנכרי מבקש שכר יותר משליש מהמחיר המקובל, כתב בשו"ת פרי השרה (ח"א סי' נו) שנחשב כאילו אין שם נכרי, ומותר לעשות את המלאכות על ידי ישראל.

ומנהג ירושלים בקבורת מת ביום טוב שני, כתב בשו"ת הר צבי (אור"ח ח"א סי' קטז) שהוא שלא כדעת הרמ"א, וביום טוב שני מתעסקים בו ישראל.

[משנ"ב ס"ק כח]

שְׁוֹהֵגִין לְצֵבֵר עֵפֶר עַל הַקָּבֵר עַד שֶׁנַּעֲשֶׂה כְמוֹ תַל²⁸⁵, דְּגִמַר קְבוּרָה הוּא²⁸⁶.

25) ומשום דין זה שהותר ביום טוב להערים עפר ולעשות תל על גבי המת, כתב בשו"ת רעיק"א (מהדו"ק סי' מה) שמשמע שכל העפר שעל גבי המת הוא לצרכו, ולכן נאסר כולו בהנאה מדין קבר המת, ולא כפי מה שצידד לומר שרק העפר הנצרך לכיסוי פני המת [דהיינו שלשה טפחים (חזו"א יו"ד סי' רט ס"ק יא)]. ויש אומרים שדי בכל שהו, ראה שו"ת אגרות משה (יו"ד ח"א סי' רלג עמ' תפחז) נחשב כעפר הנצרך למת, ואילו שאר העפר שעל גביו לא נאסר בהנאה מדין קבר המת.

אכן כתב בשו"ת אגרות משה (שם) שיש לחלק, שעפר הנצרך למת שאסור בהנאה הוא אמנם רק העפר הנצרך לקבורה עצמה, ולכן לא נאסר שאר העפר שעל גביו, ואף על פי כן הותר לעשות תל ביום טוב שני, משום שהוא נעשה למען שמירת כבוד המת. כלומר, אף שמטרת עשיית התל אינה משום צורך הקבורה, מ"מ מותר לעשותו כדי שידוע האנשים שיש במקום זה קבר ולא ידרכו ויעברו עליו, שהוא בזיון למת, וצרכי כבוד המת הותרו ביום טוב שני. ובשו"ת שבט הלוי (ח"ה סי' קעו אות א) חילק, שלענין איסור ההנאה לא נאסר אלא מה שנצרך לקבורה מן התורה, דהיינו כיסוי פני המת, ומה שהתירו לעשות תל ביום טוב אינו מפני שהוא צורך המת, אלא כיון שרגילים להמשיך ולכסותו עד שיעשה תל, לא חל סוף מעשה הקבורה עד גמר עשיית התל, ולפיכך מותר ביום טוב לקבור באופן זה [נמ"מ למעשה החמיר שכל העפר שעל גבי המת נאסר בהנאה].

26) ובביאור הדבר כתב בשו"ת אגרות משה (יו"ד ח"ג סי' קנד אות ב), שמחויבי הקבורה הוא לעשות ציון לקבר, כדי שיהיה ניכר וייראה ומחויב שיש במקום זה קבר, ואין זה משום היכר לכהנים,

מילואים

הלכות יום טוב סימן תקכד תקכה תקכו

המשך מעמוד קודם

כתב השו"ע (שם) ש"א שמורת למי שאינו רבו לומר לו לקבור מת ביום טוב, ויש אומרים שאסור. הוסיף, שיש דעות שאף לרבו מותר לומר לו לקבור. ולהלכה, כתב המשגיב שם (ס"ק טו) שאין להקל בזה ברבו, אך הסתפק בביה"ל שם (ד"ה ויש) שמה אפשר להקל במי שאינו רבו.

הלכות יום טוב סימן תקכו

המשך מעמוד 292

מתעסקים בו ישראלים הוא מחמת דין יום טוב. ולמעשה, כתב בשו"ת שבט הלווי (שם) שהמיקל בימות החול להלינו כדי שיתעסקו בו ישראל, אין מוניחים אותו, בפרט אם מצטרף לכך טעם קטן נוסף להלינו.

[משגיב ס"ק לב]

מִתְקַר לֹו לְטַל שְׁכָרְתָּ (וכו'), וְקָדְמָאָר לְעִיל בְּסִימָן שׁוֹ קְצִיף (38). ואף על פי שמות אסור בהנאה, ולכאורה אסור להשתכר מקבורתו, כתב השדי חמד (כללים מערכת המים כלל קב ד"ה וטם) שכיון שבחפירת הקבר אין מתעסקים במת עצמו, שהרי היא נעשית לפני הקבורה, אין אסור הנאה בדבר. אך הנהיר, שלפי תירוץ זה לא נתיישב טעם ההיתר לקבל שכר על שאר ההתעסקויות במת, כגון רחיצתו ונשיאתו.

וכתב בשו"ת חתם סופר (א"ח סי' קכח). שהרע"א הקשה קושיה זו, ויישב לו בעל החוות דעת שמבואר בגמרא (ע"ז סג, ב) שמותר לקבל שכר על סילוק דבר האסור בהנאה, ולפיכך מותר לקבל שכר על ההתעסקות בקבורת המת וסילוקו. והחתם סופר (שם) תירץ, שהדין לקבור את המת אינו שייך לאיסור מחמת הנאה. ובשו"ת אחיעזר (ח"ב סי' יט אות לבערו או לקבורו מחמת הנאה ממנו, ואין איסור להשתכר מדבר שאין חיוב להתקשה בדבריהם, וכתב שההיתר לקבל שכר הוא כשהשכר ניתן עבור הבטלה משאר מלאכות, ולא עבור ההתעסקות במת. והגשר החיים (ח"ב פ"ה אות ג-ד) תירץ, שהשכר הוא על כך שפותר את קרובי המת מההתעסקות המוטלת עליהם, ולא עבור ההתעסקות עצמה.

(38) ושם (ס"ק כג) כתב, שאף לשיטה זו, מימי אינו רואה בזה סימן ברכה, וראה מה שכתבנו שם.

במציא יום טוב, כתב החכמת אדם (מצבת משה הנהגת החברא קדישא ס"ב) שאסור, מפני שהרוחה קבורת מת מהיום ללילה עובר על מצות עשה של "קבור תקברו ביום ההוא", יתכן שעובר אף על לאו של "לא תלין" על כל שעה בלילה שאינו קבור [וראה לחם משנה פ"ד מהל' אבל ה"ח]. וכן כתב בשו"ת גינת ורדים (יו"ד כלל ה' סי' ג), שכשם שעובר על העשה בשקיעת החמה, כך עובר גם על הלאו בשקיעת החמה, והוסיף, שיש להחמיר גם שלא להלין מת עד אחר עלות השחר. מאידך, ידי אברהם (יו"ד סי' שנו ס"א) כתב שמפורש בשו"ת הרדב"ז (ח"א סי' שיא) שאין איסור להלין את המת אם קבור לפני עלות השחר, כיון שאף העשה לקבור באותו היום לא נאמר אלא על הרוגי בית דין. אכן במשגיב לעיל (סי' עב ס"ק ו) מבואר, שהקובר לאחר שקיעת החמה עובר בעשה אך אינו עובר בלאו. וכן כתב המנחת חינוך (קומץ מנחה מצוה תקלז), שמדברי החינוך (שם) שכתב שעל כל מת שאינו נקבר באותו היום עוברים בעשה, מוכח שלא כדברי הרדב"ז, ומימי כתב המנחת חינוך (שם ס"ק א) שעל הלאו אין עוברים עד עלות השחר.

(31) ולהלין מת בימות החול עד למחרת כדי שיקבר על ידי ישראל ולא על ידי נכרי, כתב בשו"ת שבט הלווי (ח"ה סי' קעח אות ד) שיתכן שבאופן זה נחשבת ההלנה לכבוד המת ומותרת. וביאר, שמה שהחמירו בזה הפוסקים בענינו, יתכן שהוא רק מפני דין יום טוב כמבואר בשו"ת עבודת הגרשוני (סי' עז), שאף על פי שבימות החול בודאי יש מעלה גדולה שלא יתעסקו נכרים במת כלל, מימי ביום טוב אין מחייתו כבוד במה שמתעסקים בו נכרים, כיון שידוע שהטעם שאין

הלכות יום טוב סימן תקכו

המשך מעמוד 296

יבואו אורחים, הסתפק הגר"ש אויערבך (שו"ת מנחת שלמה מהדו"ת סי' מא עמ' קכב, ששי"ב פ"ב הע' כו ופ"ג הע' ק) שיתכן שכיון שהמים שהוסיף מתערבים במים הקיימים ואם ישתה ביום טוב הרי ישתה גם ממה שהוסיף, וכן הנפט שהוסיף מתערב בנפט הבעור והנאותו ביום טוב היא גם ממה שהוסיף, נחשב הדבר כצורך יום טוב, ואין בדבר איסור דאורייתא, ולפיכך יועיל על כך עירוב תבשילין.

דעת הגר"י קרליץ (חוט שני יום טוב פכ"א ס"ק א ד"ה ולכן) לענין הוספת שמן לנרות הדולקים כבר, שאם אין ההוספה נצרכת ליום טוב, אסור להוסיף לצורך השבת [גם אם הניח עירוב תבשילין]. ובטעם ההיתר להדליק ביום טוב את נרות השבת, אף על פי שבזמננו הבית מואר באור החשמל ולכאורה אין אור הנרות נצרך ליום טוב, ראה מה שכתבנו להלן (ס"ק נה).

(6) כוונתו, לבישול במאכל בן דרוסאי, כמו שכתב בביה"ל לעיל (סי' רנו ס"א ד"ה הוא). אמנם, לעיל (סי' רג ס"ק לח) כתב לגבי איסור שהייה בשבת, שנחלקו הפוסקים מהו שיעור מאכל בן דרוסאי, שיש אומרים שהוא חצי בישול, ויש אומרים שהוא שליש בישול, ושהשו"ע (סי' רנד ס"ב) סתם שהוא חצי בישול, וסיים, שבמקום הדחק יתכן שיש להקל בכשליש בישול [ואכן הפמ"ג (סי' רנו משב"ז ס"ק א) שהוא מקור הדין, ציין לדבריו בסי' רנט משב"ז ס"ק ג דיני שהייה והטמנה ד"ה

ההיתר להדליק נרות שבת על ידי העירוב, אף על פי שאינו מצריך הסתעה].

(4) ועל פי דברי הרמ"א כתב הראש יוסף (ביצה טו, ב ד"ה ותבשיל) שלפיכך גם נקרא הדבר בשם 'עירוב', שהרי ענינו לערב את מה שבישל מערב יום טוב לשבת עם מה שבישל ביום טוב לשבת. וכן ביאר הרי"ד (פסקים ביצה טו, ב) והרא"ז (פסקים ביצה פ"ב ה"א) בטעם השם 'עירוב'.

טעם נוסף למה נקרא 'עירוב', כתב הרמב"ם (פ"ו מהל' יום טוב ה"ב, כמבואר מתוך השגת הראב"ד שם), שהוא לשון מוטאל מעירובי חצרות, הנקרא כך מצד שענינו לערב את אנשי החצר כבני רשות אחת [כמבואר בדבריו בפ"א מהל' עירובין ה"ט], שהרי שני העירובים דומים בענינם, ששניהם נעשים ל'היכר', שכן תקנת עירובי חצרות היא משום היכר שאסור בשבת להוציא מרשות לרשות, ותקנת עירובי תבשילין גם היא משום היכר שאסור לעשות ביום טוב מלאכה שאינה לצורך היום [המגיד משנה שם הוסיף, ששני העירובין ששים גם בכך שהם נעשים בדברי מאכל]. הראב"ד (השגות שם) ביאר, שלשון 'עירוב' הוא מצד שמעריבים את הכנת צרכי שבת עם צרכי יום טוב לעשותם ביחד.

(5) ולגבי הוספת מים לדוד שעל גבי האש או נפט לפתיליה, ביום טוב סומך לחשיכה באופן שאין ההוספה נצרכת ליום טוב עצמו גם אם

הלכות יום טוב סימן תקכו

באר הגולה קמז

ג טור בשם מהרי"ט
ושאר פוסקים
ע הורמב"ז פתש"ה
ה רמב"ז בספר תורת
האדם

(יא) שָׁכַר: ו' יִמְתֵר לְלוּזֹת הַמֵּת בְּיוֹם-טוֹב רֵאשׁוֹן (לג) תוֹף הַתְּחוּם, וְבִיוֹם-טוֹב שְׁנֵי אִפְלוֹ (לד) חוּץ לַתְּחוּם, (יב) (לה) * וְחוּזְרִין לְמִקּוּם בּוֹ-בַיּוֹם, (לו) וְכֵן מִתֵּר לְחִזְזוֹר כְּלֵי הַקְּבוּרָה שֶׁהוֹלִיכוֹ עִמָּהּ חוּץ לַתְּחוּם: ז' יִמְתֵּר לְלוּזֹת אֶת הַמֵּת, (לז) אֲסוּרִים (יג) לְרַכֵּב עַל בְּהֵמָה אִפְלוֹ בְּיוֹם-טוֹב שְׁנֵי, (לח) וְאִפְלוֹ הָאֲבָלִים,

באר היטב

לד' אֲפִלּוּ אִם הָיָה מִתְּרֵם לְחַזֵּר שֶׁלֹּא תִּהְיֶה מְכַשְׁלִים לְעַ"ל, הַשֵּׁג' וְיִשְׁשׁ, מ"א. וְעֵיר הַעֲשׂוּיָה קִלְשָׁת עֵינָן שְׁמוּדְרִין מִן הַקְּשָׁת, אֲסוּרִים לִלְךָ דֶּרֶךְ הַתֵּיבָה דְּמֵת וְיִלְךָ דֶּרֶךְ הַקְּשָׁת, רַבְּב"ז, כְּנַח"ג, מ"א: (יג) לְרַכֵּב.

אִפְלוֹ לְכַרְמְלִית, ע"מ"א: (יא) שָׁכַר. וְבִישׁ אֲסוּר לְטַל שָׁכַר, וְאִם אִינוֹ רוּצֵה לְעֲשׂוֹת בַּחֲנֹם מְטַעֵן לֵה כְּמוֹ בְּחִלְצִיָּה. וְעַסְסִי תַּקְפִּי"ה ד"א וְדַלְצֶרֶךְ מִצְנֵה מִטַּל שְׁכַר-שֶׁפֶת ו"ט, מ"א: (יב) וְחוּזְרִין. אִפְלוֹ יִגְאוּ חוּץ

משנה ברורה

יש לקרובי המת למן לו, דיום-טוב שני לגבי מת כחל שנייה: **ו' (לג) תוף התחום.** רוצה לומר, (מג) עד אלפים אמה ולא יותר, אף-על-גב דעד שלש פרסאות לכלי עלאמ אינו אלא מדברנו, (מג) לא התירו משום לונה גרידא: (לד) חוץ לתחום. אפלו (מד) חוץ לתחום שלש פרסאות; וְאִף-עַל-גַּב אֵלֶּם אֵינֶם צָרֵךְ לַמֵּת אֶלָּא מִלִּין אוֹתוֹ מִפְּנֵי הַכְּבוֹד בְּלִבָּר, אִפְלוֹ הֵכִי שְׂרִי, דְּכַחַל שְׁרִיָּה רַבָּנָן [אחרונים]: (לה) וְחוּזְרִין לְמִקּוּם בּוֹ-בַיּוֹם. וְאִפְלוֹ יִגְאוּ חוּץ לְכַפָּה מִלִּין (מט) מִתְּרִין גַּם-כֵּן לְחַזֵּר לְבֵיתָם, שְׁאֵם יִאֲסוּרוֹ אוֹתָם; הֵיךְ וְנִשְׁלִים לְעַתִּיד לְבוֹאוֹ, שֶׁלֹּא יִצְרוּ לִילָךְ וְלִהְתַּעֲשֵׂק בְּצַרְכֵי הַמֵּת וּבִהְלִינָתוֹ. וּמִסְתַּבְּרָא דְּכָל זֶה אִם אֵין שֶׁם בְּמִקּוּם הַקְּבוּרָה מוֹשֵׁב יְהוּדִים בְּתוֹךְ הַתְּחוּם, הָא אִם יֵשׁ שְׂכֻלִים אִם לְאָכַל (מו) וְלִשְׁכֵּב, לֹא נִתִּיר לָהֶם לְחַזְרֵיהוּ, דְּבִשְׂבִיל זֶה שְׂאֵי אִפְשָׁר לָהֶם לְחַזֵּר לְאָכַל וְלִשְׁכֵּב בְּבֵיתָם פַּעַם אֶחָד לֹא יִמְנְעוּ לְלוּזֹת הַמֵּת. וְעַן בְּאוּר הַלְּקָה. וְנִתְבָּרָא בַּהַפְּסוּקִים, דְּמִקַּל מִקּוּם אִם יְכוּל לְקַצֵּר דְּרַכּוֹ לֹא נִתִּיר לוֹ לְחַזֵּר בְּדֶרֶךְ הַדֶּרֶךְ אֲרָכָה וְעַן מִגְּנֹן-אֲבָרְהָם וּבְמִצְוַת-הַשְּׁקָל: (לו) וְכֵן מִתֵּר לְחִזְזוֹר כְּלֵי הַקְּבוּרָה. וּמִקְצָה אֵינֶם, (מז) דְּהֵרִי כְּלִים שֶׁמֵּלְאָתָם הַתֵּיבָה, דְּשִׁמְאָ יִצְטָרֵךְ לָהֶם לַמֵּת אַחַר בּוֹ-בַיּוֹם³⁶, וְאִם-כֵּן מִתֵּר לְטַלְטֵלִם אִפְלוֹ לֹא יִצְטָרֵךְ לָהֶם, כִּן לְשִׁמְרָם שֶׁלֹּא יִגְבּוּ³⁷, וּבְדַלְעִיל מִקְּדוּשַׁת שַׁח סִיפֵי ד', וְכֵן שָׁכַר מְטַלְטֵלִם, אִפְלוֹ יִמְצָא אֲבָרְהָם לְחַמֵּת הַעֵיר מִקּוּם שְׁמוֹר לְהִינָחֵם גַּם כֵּן אִינוֹ צָרִיךְ אֶלָּא מִתֵּר לְשִׁאֵם עַד בֵּיתוֹ, וּבְדַלְעִיל בְּסִימָן שַׁח סִיפֵי

ג: ז' (לז) אֲסוּרִים לְרַכֵּב וכו'. והוא הדין לילך בספינה, ואפלו (מח) בתוף התחום נמי אסור. וְאִף-עַל-גַּב דְּמִתִּירִין לְלוּזֹת חוּץ לַתְּחוּם, שְׁאֵינִי רְכִיבָה דְּאִיכָא חֲשַׁשׁ חֲתִיכַת זְמוּרָה שְׁהִיא מְלֵאכָה דְּאוּרִינְתָא, וְלֹא נִתֵּר בְּשִׁבְלֵי לִוְיָהּ (מט) שְׁאִינָה מְעַרְבֵי צָרְכֵי הַקְּבוּרָה, (ס) וְעוֹד, דְּבִרְכִיבָה אִיכָא וְזִילוּתָא דְּיוֹם-טוֹב³⁸) טְפִי מִהֲלִיכָה בְּרַגְלֵיהוּ³⁹: (לח) וְאִפְלוֹ הָאֲבָלִים. וּמִשְׁמַע (לח) דְּאִפְלוֹ אִי אִפְשָׁר בְּמִקּוּם

שער הציור

(מג) כן משמע בהפוסקים, וכן פתב בעלת-שפת: (מג) כן צריך להסביר לשיטת המחבר, שמתיר כל שהוא מדברנו על-ידי ישראלי אפלו ביום-טוב ראשון ובהו אסור. ובחשבון חלק א סימן כב בסוף הלכות תחומין מצאתי דרעוה באמת דאף ביום-טוב ראשון יש להתיר הליכה מחוץ לתחום לצרכי המת למאן דמתיר טלטל והוצאה, עין שם ונחשו לישן ש שם. אכל הכונה כמו שהענינו, ורמיהא הוא גזוה. ומצאתי באמת בספר שלחן-שלמה, דבני תחומה אותן שנושאין את הארון מתרים לילך אפלו ביום ראשון חוץ אלפים, ועל-כרחו דמקשר דבוקא לונה גרידא קא ארינן כאן דאינו אלא כבוד בעלמא, ומלתא דמסתבר הוא לכאורה, כפרט כי ביוון הוא למת למטר אותו על-ידי עפרים בלחודיהו, כמו שכתבנו לעיל בשער-הציון [אות 1] בשם השב"ץ. איכא, דמלשון העלית-שבת שכתב על הא דמתר ללוזות בתוף התחום, דהרובתא הוא דעל-פירכ דנה המלים שמתחלפים עצמן בנשיאת המטה, אפלו הכי מתר משום כבוד המת, עד כאן לשונו, ומשמע אפלו כבוד המת, וצריך עיון לדנין, ובכפר דכבר הבאנו בספיקו א לחלק על עקר קולת המחבר, עין שם, ודלפי זה לחנם העתיקו זה שלחן-שלמה שמתיר, צריך עיון אם מתר לחזר למקום: (מז) מאירי וריב"ש ועלת-שבת. וכתבו האחרונים דבוקא לכבודו של מת, הא לכבוד אבלי אסור, והוא מדברי הריב"ש בסיומן חפ"י, אלא שכתב שם דלא כבוד התיים לכד הוא אלא גם-כן כבוד המת הוא על-ידי לונה ושרי, עין שם, ולפי זה לחנם העתיקו זה שגרי מעט א אי אפשר הוא. אמנם בעלת-שבת מצאתי שכתבן בשם הרדב"ז חלק ד סימן קו, וְשֶׁם מוֹרֵי שְׁמַתָּה הִיא מִנַּח בְּבֵית הַקְּבוּרָה וְהַמְתִּינוּ בְּקִבּוּרָתוֹ עַד שִׁבּוּא אֲבִיו לְשֶׁם וְהִלְכוּ עִמּוֹ עוֹד אֲנָשִׁים, וְכַתֵּב הַרְדָּב"ז דְּלֹא הֵיךְ רֵאשִׁים שְׁהֵרִי מַלְיִם כֵּן אֶת אֲבִיו, עֵינֵי שֶׁם: (מח) רבנו יצחק בנתיב כח בשם הרמב"ן ורדב"ז חלק ד סימן קו ומגן-אבנכם ומאמר-מדרי' והגרי"ו [והנהרב המהיר לפנינו הגרסא משבשח, כמו שהעיר במאמר-מדרי']. וכן הרדב"ז מביא דברי הרב המהיר לשיטתא לדבריו, עין שם: (מו) שגרי באמת הטר זה של פת מילין מטפקא לה להרמב"ן בהוראת-האדם אלא לכוון טהו להקל, וכמו שהעיר גם-כן בשמו רבנו יצחק הנ"ל, ועל-כפ"נים צריך סבה נכונה, מיהו עד ד' אלפים אפשר דמתר בכל גוה, שגרי על-כפ"נים הוא יוצא ברשות: (מז) עין בקמחית-השקל שדעתה: וְאִם מִקּוּם הַקְּבוּרָה אִם בַּחֲתוּבָה אִם בְּמִתְּרָה אִסוּר לוֹ לְטַלְטֵל, וּמִבְּאוּר הַגְּרָב"א וּמְחַדְשֵׁי רַבִּי יַעֲקֹב אֵינֶם מְשַׁמְעֵי דְּשִׁרֵי כְּכֵן אֲבָרְהָם לְדִידָהּ, אִם יוֹדְעִים בּוֹדָאֵי שֶׁשֵׁ עוֹד מֵת וְשִׁמְצָטְרֵךְ לָהֶם כְּלִים אֵלוֹ, בּוֹדָאֵי מִתֵּר: (מח) הגרי"ו, וכן מוכח משאר מפרשים: (מט) עלת-שבת. ומכל מקום לא ברירא כלי האי, שגרי המחבר מחמיר בהליכה חוץ לתחום ביום-טוב ראשון אף-על-גב שמשקל בשאר אסורי ורבנן: (ס) מגן-אבנכם דאליה רבה והגרי"ו. ובהנה-שלוש ובחמ"מ משה תרצו גם-כן דברי המחבר, וקל דבריהם, וקל מה שהתירו הוא לכבוד המת אכל הקא אין הרכיבה כבוד, ואדרבא לילך ברגלים אפשר ואיכא כבוד טפי אלא דצערך הוא לחיים, ובשביל צערך דתיים לא נתיר שבות. עין שם, וגם תרין זה אינו ברנח, שגרי על-כפ"נים אי אפשר להם ללוזת בשביל זה. ובבית-מאיר תמה גם-כן על המחבר ונדחק מאד. ובאמת לישב דעת המחבר ביסודות תוקים אי אפשר בנה, שגרי על-כפ"נים איכא טובא מקדמאי שבאמת מתירין לרכב וללוזת, וכמו שפביא הרמב"ן בעצמו, וכן הובא כפ"לבו בשם חכמי נחבונא וכן בפארי, אלא שלהרמב"ן לא ניתא לה להתיר לרכיבה, והראשונים מכיאים שרבונו הם קצט מאד על הרכיבים, ואתריהם נמשך המחבר; והמתירן בכל מקורות הוא סברת המגן-אבנכם והאליה רבה וישא, וזכר לרבי ישי, שגרי בשעת השמר מקלוחו למי שרכב, ומוכח שיש בנה וזימא וצפא טובא: (נא) ובמקום אכל התקורים אם אי אפשר, ומשמע דבמקלרים אפלו אי אפשר, והוא שלא בבית-מאיר שרצה לומר שלמלים אלו אי אפשר אכן יש עוד מלים שהולכים בגלגל, ואי אפשר לומר כן וכמו שכתבנו:

אפלו לרכמלית, ע"מ"א: (יא) שָׁכַר. וְבִישׁ אֲסוּר לְטַל שָׁכַר, וְאִם אִינוֹ רוּצֵה לְעֲשׂוֹת בַּחֲנֹם מְטַעֵן לֵה כְּמוֹ בְּחִלְצִיָּה. וְעַסְסִי תַּקְפִּי"ה ד"א וְדַלְצֶרֶךְ מִצְנֵה מִטַּל שְׁכַר-שֶׁפֶת ו"ט, מ"א: (יב) וְחוּזְרִין. אִפְלוֹ יִגְאוּ חוּץ